

FEN

HAN

BREIL

Priz : 8 real

(2 francs)

Du-Kerzu
1941

FEIZ HA BREIZ

Rener : Y. V. PERROT.

Prizioù nevez hor C'houmanantou

Eur bloaz : 20 lur ; 6 miz : 12 lur.

Koumanantou strollet, pa gemerer d'an nebeuta pemp niverenn : 17 lur ar peñ.

Kas an arc'hant da : Y.-V. PERROT, RENER « FEIZ HA BREIZ », SCRIGNAC
C. C. 21.802 RENNES.

KENTELIOU AR VERED

Ar brezegenn-mañ, savet gant Rener Feiz ha Breiz a zo bet diskleriet gant Radio-Roazon-Breiz da bardaez Gouel an Holl-Zent. Evit digeri hent d'ezi Mona Pesquer, eilet gant an ograouer Jel ar Penven, a ganas gwers ar Purgator ha d'he c'hloza kanenn ar re dremenet.

En hano an Tad, ar Mab hag ar Sperred Santel Evelse bezet graet.

Va breudeur ha va c'hoarezed kristen,

Setu pardaez gouel an Holl Zent gouel ar zent-se, a bep kantved, a bep bro, a bep yez, a bep oad, a bep stad, saeoù gwenn kann ganto, al lili hag ar roz etre o daouarn a zo, en o sav, dirak tron an Aotrou Doue; en o zouez ez eus tud o deus bevet en hor serr, o deus hor c'haret hag hon eus karet ; o gouel a oa hizio ha bet eo bet evidomp eun dervez a levnez hag a bedenn ha setu ma teu d'ar red ar pardaez ha kleier holl ilizou Breiz a zone ken laouen en de-mañ a zono kañv breman ha pell hag hir en noz, kañv d'ar Vretoned maro war zouar, kañv d'ar Vretoned maro war vor, kañv d'ar Vretoned maro e Breiz, kañv d'ar Vretoned maro en harlu, kañv d'ar Vretoned aet diwar dreuzou ar bed-mañ ha n'int ket degouezet c'hoaz e porz ar baradoz.

Gouelioù Kel-ar-goañv, nozveziou hir

miz du, an avel o sourral hag o tistaga diouz ar gwez an deliou melen aour, an traou se holl a gomz d'eomp eus ar maro.

Ar preder a gemerer e Breiz gant gant korfou ar re dremenet a zo sebezus ; a holl viskoaz ar Vretoned o deus bet doujans evit ar c'horfou maro ; pa varve unan bennak eus o zud, pell diouz ar gêr, ne lezent ket e relegou da wenna e diavaez bro ; klask a raent an tu d'o degas d'ar gêr, d'o broa evit ma teuje o ludu d'en em douezia gant ludu ar re goz ha pa veze kollet korf eun den er mor ha pa weled ne c'helled ket e gaout, kaer a veze e glask tu ha tu, e veze da vihama, broellet, evel ma leverer e Eusa, da lavaret eo graet an neuz d'e vroa.

Perak hon tud, a-viskoaz, zoken ar rak ma oant kristenien, o deus kemeret kement-se a breder gant ar c'horfou maro ha n'int, diouz eur gwel, nemet breinadurez euzus ?

Perak ? Nemet dre m'o devoa ar gredenn start ne varv ket an den evit mat.

Mar deo bras ar preder a gemer ar gant ar c'horf, an hini a gemer ar gant an ene a zo brasoc'h c'hoaz ; nak a bedennou, pa vez ar c'horf war ar varv-skaon, pa vez en iliz, war ar c'heler, pa vez ouz e ziskenn er bez, d'an etizet dervez goude ar maro, d'an deiz ar bloaz, er grasou, diouz an noz bemdez e tal an aoled, da zul, pa lenner ar bedenn-zul ha goude an oferenn-bred, pa zaer da skuilla dour benniget war ar beziou.

N'eo ket e Breiz, a drugarez Doue, eo e vez ankounac'haet ar re varo, kerent ha ma vezont aet diwar wel.

Pardon an Anacon, dreist holl hol laka holl da dre hor sellou war du ar vered. Kement a verejou nevez a ranker digeri bremañ, gant ar wleonn a gasliz ma 'z eo ar brezel, ma klevet tud o lavaret : « Daoust ha n'eo ket fin ar bed eo a zo o tont ? »

Va breudeur ker, fin ar bed a deuy pa ne welo mui an Aotrou Doue, na feiz, nak esperans, na karantez, war an douar : n'oa ket en em gavet eno c'hoaz, a drugarez Doue.

An tri denzor-se m'ho peus o c'holl, klaskit int e tal beziou ho tud ; eno o c'havoc'h ; met, pa 'z it d'ar vered, na rit ket evel an dud dizoue ; na jomit ket en o sav, sounn evel eur peul ha mut evel eur pesk ; kemerit dour benniget, daoulinit ha pedit.

« E-un dra all da ober e tal ar bez, ha war an dra-man hepken e pouezin fenoaz, eo seladou kenteliou ar vered ; ar re varo a'gomz atao hag ar c'henteliou a roont, p'o selcouer ervat, eus eur c'hristen laosk a ra eur c'hristen mat hag eus eur c'hristen mat a ra eur zant, ar bez a garfen ober eus kemert hini an seldou breman.

I

Va breudeur ker, e tal beziou ho tud m'ho peus her c'holl ha ma kirit her c'hask, e kavoc'h tenzor ar feiz.

An den, gant e gorf hag e spered, a zo eur bed bihan eun tamm mat kareroc'h eget ar bed bras a zo en dro

d'ezan ; pa dro da vat an traou gantan, en devez c'hoant buan a walc'h, da dremen hep Doue ha da ober evel ma ne vije ket Hor Zalver Jezuz-Krist, mat Doue marvet evitan war ar groaz. Barrek ec'h en em gav e-unan ; o truez ! na pebez dallentez !

En hanv-mañ, ez eus bet kondaonet e Kemper eun den yaouank hag a oa gantan eur gontell, en divije srankel ker buhan e kalon eun den, evel e kreiz eun dorz-vara, ha war ar gontell-se e oa skrivet an daou c'her-mañ e galleg : Na Doue, na Mestr.

N'eo ket dre ma oa re zesket eo ez eo deuet an den-se da veza ken digredenn, met kentoc'h dre ma 'z oa re zizesk, re skanv-benn, ha re lorc'hus. Desketoc'h ec'h en em gave eget Doktored vrasa ar bed kristen. Eun druez !

Pa zell ouz beziou e dud ha pa wei an dachenn a berchenno e-unan dizale, pa bleustr war ar meutadig luda a jomo eus e gorf a-benn eun nebeud bloaveziou, an den a goll e lorc'h hag en em c'hra bihan, evel eur bugel ; chom a ra en renk. Er vered :

**Ar paour hag ar pinvidik, ar mestr
[hag ar mevel
Gwechall kemm bras etrezo, a zo
[bremañ henvel.**

Er vered eo e weler n'eus nemet eur Mestr hag eun dra hag e vefe ret hen ober epad an treuz er bed-man ; kredi e Jezuz-Krist ha reiz a vuhez hervez ar gredenn-se.

Ar feiz a ziouan atao e kalon c'hlan ha dilorc'h eun den hag a studi, hag a bed, hag a ra oberou mat.

Va breudeur ker, tud a feiz krenv e oa ho tadou hag ho mammou ; chomit war ho taoulin e tal o beziou hag o c'hlevoc'h o lavaret d'eoc'h :

« Darempredit an ilizou hon eus darempredet ; tostaat ouz ar zakramant-chou ma tastaemp-ni outo ; gant eus ar zul eun dervez a ziskuz hag a bedenn ha nann eun dervez a zizuz hag a valloz. N'it ket da guzat ho padiziant dindan eur bern pec'hajo.

« O bugale ! gant a reoc'h, taolit evez ouz lorgnez an dizouea a laka ar re m'

eo speget enno da stlepel Doue eus o c'halon, eus o zi, eus o buhez pemdeziek, eus dervez bras ar zul.

An dud-se a fazi ; n'emaint ket war hent ar baradoz ; war hent an ifern ne lavaran ket ! »

II

Va breudeur ker, e tal beziou ho tud, m'ho peus her c'holl ha ma kirit her c'hask, e kavoc'h tenzor an esperans.

E kreiz ar gorventenn estlammus a laka ar bed koz da horjella war e zizzez, e weler dam hag a goll o fizians en Aotrou Doue hag a deu zoken d'hen tamall eus an drougou a zezgouez ganto : e gaou emaint.

An dud o-unan hepken eo o deus chachet kirit pouner ar brezel, war o c'heln ; war o meno n'o devoa ezomm abet eus a Zoue ha Doue hag a zo eun Aotrou bras a dec'h diouto hag o lez d'en em zrailha gwasoc'h eget al loened gouez ; kastiza a ra dre ar brezel, ar brezel a raer d'ezan, met dirak da outaqad ar c'hristen mat n'eus nemet eun dra, unan hepken, hag a vefe fall : ar pec'hed ; an traou all holl, pa gerer, a ra vad d'an ens. Meuleudi eta da Zoue ha fizians ennan atao, evit ar peza a zell ouz traou ar bed-all !

Bez hon devezo digantan, m'her gur-lennomp, sklerder evit gwelet ar vad a c'hortoz diganeomp, nerz d'hen ober ha kador ha kurunenn er baradoz m'her greomp ha p'en deus lavaret rei e rolo, rak unan eo ha ne 'z a ket a-eneb e c'her.

E tal ar bez epad ma tiskenner ennan ar c'horf, an iliz a laka kana komzou Hor Zalver e tal bez Lazar : « Me eo an hini a ra d'an dud sevel eus a varo da vezo ; me eo ar Vuhez ; an hini a gred ennon ha goude ma vefe maro a vevo, ha kement hini a vev hag a gred ennon ne varvo ket evit atao. » (S. Yann II, 5).

Nak a sklerder a daol ar c'homzou-se e tenvaljenn hudur ar bez.

An ene ne varvo ket ; n'hell ket metvel ; ar c'horf a varvo, met ne ray, o gwirionez, nemet ober an neuz da vered ; breina a rank e nantchou ar vered,

met ne vreino eno nemed evel ma vrein ar gwirionez e nantchou ar park a-raok glasvezi ha diyeodi dindan heol an nevez amzer ; laqad Doue hen heulto, her miro hag a ouezo e pe lec'h e vezo pep tamm anezan.

Na pebez esperans a laka kalon ar c'hristen da dridal hag a ro nerz d'ezan da c'houzanv pociou ar vuhez-man hag a ra d'ezan gwelet war e dremen-van, evel ma lavare Yann Ber Calloc'h : « e poullou lagad digig an Ankou, daoulagad doueel, doueel, doueel, an Hini laket e kroaz. »

Tud a esperans start e oa ho tadou hag ho mammou ; chomit war ho taoulin, e tal o beziou hag o c'hlevoc'h o lavaret d'eoc'h :

« N'it ket da gaout daoulagad ken troet ha re al loened, mut war du an douar ; na lakit ket ho fizians en danvez er c'hargou, nak en dud, met e Doue ; gantan hepken ne daper dizouezenn ebet ! Sellit etrezek an nenv ; n'ho peus war an douar nemet eun tell evit eun nebeud bloaveziou ; elec'h dastum madou er bed-man ha ne rit ennan nemet tremen, dastumit madou er bed-all, e lec'h ma chomoc'h da viken, madou ha ne verglont ket, ha ne zevint ket i ra ne zevint ket laeret diganeoc'h !

« O bugale ! taolit evez ouz lorgnez an divaradoza a laka ar re m'eo speget enno da ober o Doue eus o c'horf, da glask o baradoz war an douar-man, da nac'h baradoz ar bed-all ha d'en em glemm, dalc'h mat, d'an distera kroaz a gouez war o skoaz.

An dud-se a fazi ; n'emaint ket war hent ar baradoz ; war hent an ifern ne lavaran ket !

III

Va breudeur ker, e tal beziou ho tud, m'ho peus her c'holl ha ma kirit her c'hask, e kavoc'h tenzor ar garantez.

E tal ar bez eo e welomp pegement a ezomm hon eus eus a Zoue. Ne jomtemp pennad ebet, en hor sav, na n'hon douge ket war balv e zorn ; pennad ebet beo ma n'hon harple ket heb ehan.

Pencos neuze chom hep karer eun

Doue hag a zo ken dleet all e garet ?

An dud a gar Doue a zo eun dud
 beva en o serr ; n'eus ket laouenoc'h
 egeto ; ataoz em a mousc'hoarz war
 o diweuz, zoken e kreiz o brasa trubuil-
 hou.

E tal ar bez eo e weler pegeñ berr
 eo ar vuhez ; tremen a ra evel eul
 luc'hedenn ; etre kavell badiziant ne
 vern piou hag e gavell bez n'eo ket hir
 an hent.

Ha perak neuze p'eo ker berr an am-
 zer hon eus da dremen aman beza
 dalc'h mat oc'h en em hegal etre tud
 eun ti, etre amezelen, etre kenvroiz ?

E tal ar bez eo e vez keuz da veza
 bet re c'haro evit ar re a zo bet war
 hon tro ; eno eo e weler n'eus nemet
 eul lezenn hag e vefe ret he anaout,
 he miret he skizma : lezenn ar garantez.

« Teir vertuz kaer a zo ret o c'haout,
 er bed-man, eme zant Paol (1), ar feiz,
 an esperans hag ar garantez, met ar
 vrasa mezo o zeir eo ar garantez. »

Va breudeur ker, tud a garantez ten-
 ner e oa ho tadou hag ho mammou,
 chomit war ho taoulin e tal o beziou hag
 o c'hlevoc'h o lavaret d'eooc'h :

« Karit Doue dreist pep tra, rak man-
 trus peger mat eo evit ar re a zo eun
 galon, hag en em garit, ken etrezoc'h :
 « Etre kristenien, e leverer e oar breut
 an eil d'egile ; arabad e vefe ar ger-se
 eur ger goull ganeoc'h ; n'it ket da
 ober eus ho pro eun toull laeron e teu
 ennan an den da veza eur bleiz evit
 e nesa ! » (2).

« O bugale, taolit evez ouz lorgnez
 an divrezonega a ra da gerent diboeñ
 a zo sterri ar walenn aour a skoulme
 an amzer vremen ouz an amzer dreme-
 net o chom heb deski d'ar re vihan war
 o barlenn brezoneg c'houek ar re goz ;
 ar c'hlenved-se, diouz eur gwel n'eo ket
 ker gwas hag an daou all ha pa dalv
 heñmañ eo a zigor hent d'ezo o daou
 alies, dre ma laka, evel a lavare Yvon

(1) En e genta lizeñ da gris'eniñ
 Korinth.

(2) An A. Duparc, eskob Kemper, el lizeñ
 skrivet gantan da dud e eskopti d'an 11 a
 viz Heze diweza.

Nicolazic, ar breizad da goll perziou
 gwella tud e ouenn ; na vougit ket ar
 brezoneg e genou ho pugañ, pe ho tud
 koz n'o anavezint ket evit beza o bugale
 vihan pa deult da bedi war o beziou !

Ar gerent a ra kement-se a fazi ha
 mantrus eo ar gaou a reont ouz o bu-
 gale, ken evit ar peza a zell ouz ar bed-
 man, ken evit ar peza a zell ouz ar bed
 all.

Va breudeur ker, an noz a zeu-man,
 en holl broioù keltiek, e Breiz-Veur
 koulz hag e Breiz Vihan eo noz ar spe-
 rejou, noz an Anaon.

En noz eo e pelleomp diouz trouz ha
 safar ar bed ; en noz n'eus dispart
 ebet koulz lavaret etre ar bed-all hag
 ar bed-man ; en noz eo e vez Anaon
 hon tud tosta d'eomp ; en noz eo e
 vezomp tosta d'ezo ; n'eus ket teoder
 eun dellenn-baper etrezomp hag int,
 met hon daouarn a zo ken amparc
 ma n'omp ket evit o briata, hon dis-
 kouarn ker pouner-gele, ma n'omp ket
 evit o c'hlevet, hon daoulagad ker ber-
 welet ma n'omp ket evit o gwelet.

A-wechou, koulskoude, eme an Doc-
 tor bras sant Thomas Akwin, Doue a
 lez eneo ar Purgator da gomz ker-
 krenv ma c'hellont beza klevet o c'ho-
 lenn pedennou digant tud ar bed-man.

Na zilezomp ket eno hon tud ; pe-
 domp zoken evit ar re o defe doare
 da veza maro, siouaz, e kreiz o fec'hed.

Eun intanvez glac'harat bras dre ma
 oa en em vezet he fied a yeas eun
 dervez da gaout an Aotrou Vianney,
 person Ars ; a-raok beza he c'hlevet
 ar zant a lavaras d'ezi : « N'it ket da
 fallgaloni, maouez kaez, etre leton ar
 prad ha dour ar ster em a mor bras
 trugarez an Aotrou Doue ! »

Epad an noz-man troomp ha dis-
 troomp en hor spered komzou hor c'han-
 vroiz vrudeta aet da amon hag o deus
 hor skoet ar muia :

Klevit ar c'hériad, August Brizeuk,
 mab an Oriant, ar barz e vleio melen,
 o vouskana, gourvezet e-harz troad e
 zervenn :

Me droc'ho ma zeod em beg,
 Kent dizeski ar brezoneg :

Karantez d'it, bro garadek
 Breiz Arvorig, douar dervek ;

Koulskoude dreist an holl vadou
 Karomp ar C'hris, Doue hon tadou.

Selaouit Yann Ber ar Scour, barz
 Itron Varia Rumengol, ar c'hernevad :

An oabl, siouaz, a zo tenval,
 An avel foll 'zo o voudal,
 Ne weler e balz an nenvou
 Nemet tan, luc'hed, kurunou !

Nann ! ar bed n'eo ket aet da goll
 Setu Gwerc'hez vat Remed-Holl,
 War eur goumoulen ar'hanlet
 C'h astenn he dorn d'ar Vretoned.

Selaouit Mari Anna Abgrall, al leo-
 nadez, merc'h Kerloroc Lambaol :

Ra viot meulet, va Doue, da veza
 d'in miret
 Yez karek va zadou koz hag o feiz
 venniget,

O brezoneg ken kaer, o feiz ker
 birvidik
 Am laka ha me paoun da veza
 pinvidik.

Selaouit Fanch an Uhel, mab Ker-
 Born, Plouaret, an Tregeriad :

C'houi holl Breiziz a c'hwrienn vat,
 Klevit eur ger, tud Breiz-Izel ;
 Ra chomo peb unan Breizad,
 Dre holl, bepred, betek mervel !

Breiziz, bezit 'vel ho tado,
 Eün ha gwirion en pep tachenn
 Lakit enor, raok ar mado,
 It, en pep lec'h, uhel ho penn !

Selaouit an Aotrou Buleon, ar Gwe-

nedour, person iliz-veur Gwened :

Va breudeur, Feiz ha Breiz a zo di-
 mezet an eil d'egile ha dimezet e cho-
 mint, gant sikour Doue hag an Itron
 santez Anna, keit ha ma chomo Bre-
 toned war an douar.

Selaouit an Aotrou Trehlou, ar Goe-
 lod, eskob karek santez Anna, maro e
 penn kenta ar bloaz-man :

Ar bed a zo leun a denvalljenn ; o
 Jezuz, bezit bepred hor sklerjenn ;
 Ar bed a zo leun a drubuilh ; o Jezuz,
 bezit bepred hol levezeg ;

Ar bed a zo leun a fallagriez ; o Jezuz,
 bezit bepred hor buhez, hon nerz, hor
 c'harantez.

Ha ra vezo ar Feiz da viriken, ens
 hor Breiz karek, douar al lealded hag ar
 frankiz, douar ar wirionez hag ar fizians,
 douar ar Zent, douar santez Anna,
 douar an Itron Varia, douar Jezuz Hor
 Zalver !

Va breudeur ker, setu aze komzou
 pouezusa kaera mibien hor gouenn, ha
 breman pa 'z eo sklerjennet o speredou
 gant sklerjenn ar bed-all, e welont
 kals gwelloc'h ar peza a ra droug ha
 vad d'hor bro ha setu perak e
 youc'hont d'eomp skillrusoc'h c'hoaz
 eget p'edont war an douar :

Breiziz, bezit ar peza n'eo bet ho
 tadou ha miret evelde, en ho touez, tri
 denzor kaera ho pro, ar feiz, an espe-
 rans hag ar garantez, an tri denzor
 n'eus-nemeto da c'hellout kinnig d'an
 Aotrou Doue, pa 'z eoc'h diwar dreuzou
 ar bed-mañ, evit kaout dor zigor digan-
 tan en e varadoz, ar c'hras a vennan
 d'eooc'h holl, en hano an Tad, ar Mab
 hag ar Spered Santel, evelde bezet
 graet !

BREIZIZ A OUENN VAT !

an Aotrou Brignou

(1834-1900)

Felix Brignou, a zo bet ganet e Sant Vaze Montroulez d'an 21 a viz c'hovevrer 1834 ; beleget e voe d'an 21 a viz gwengolo 1861; kure edo e Sant Thos d'an 8 a viz here warlerc'h, e Kersent Plabennec, d'a 26 a viz c'hovevrer 1864; er Faou, d'ar 6 a viz mae warlerc'h, e Rosporden, d'an 22 a viz eost 1866, e Goyen, d'an 8 a viz mezeven 1867 e Scignac, d'ar 15 a viz gwengolo 1870 ; d'an 11 a viz gouere 1871 e roas an dilez eus e garg e Scignac ha d'ar 25 a viz here 1877 e voe hanvet da berson e Lanneuffret, el lec'h ma chomas da goza ha da vervel.

An aotrou Brignou, goude beza redet Treger, Kerne ha Leon, evel m'en devoa graet, a oa deuet da gaout eur brezoneg yac'h ha pinvidik ; reisoec'h, koulskou-

de, en divije gelllet beza a-wechou, rak kaout a raer, en e skridou, meur a c'her gallek ha n'eus ezomm ebet anezo, e doare ebet e brezoneg.

Sevel a eure leoriou a bemzek pe c'houezek pajenn, evel « an Doctin gisten », a zo dirak va daoulagad, hag a ginniged da vugaliqou ar c'hatekiz. Aotrou Brezal, e amezog, a baeas moula al levrigoù-se, a rae, sur a-walc'h kement a vad ha taolennou d'ar vugale.

Bommou flemmus, war skouer re ar skrivagner latin Martial, a zavas ivez, troet bras bras, meur a hini anezo ; setu aman unan da skouer :

Koll evit gounit.

Lan ha ne rent morse netra,
am fed dre gomzou ar c'haera,
Da bresta d'ezan ugent skoed.
Presta ? 'moun-me : tra l ne ran ket

rak da anaout a ran re vat ;
Rei a rin d'it dek skoed, a-vat ;
Rei... n'eo ket presta... evelse,
Te c'houezzo, ha me ive,
Rak, kleo, pa vez meneg da goll.
Gwell ganen anter eget holl !

Setu aman eur bomm all, ankenius henman war ar :

Requiescant in pace

N'oun ket koz, ha koulskoude
Piou a ra van ouzin-me ?
Den... en dro d'in pa zellan
O klask ar re a garan,
Etouez ar re eus va oad
An daelou em daoulagad
Ouz ar vered e troan !

Met kaera tra a skrivas an A. Brignou eo ar Mab Prodig ; ar pezh-c'hoarman a die beza bet savet wardro ar bloaz 1895 ; dem-goude e voe c'hoarist e Lanneuffret hag e Montroulez ha hep wech e plijas kals d'ar bobl.

Evit diskouez d'e genvroiz peger pinvidik eo ar brezoneg ha pegement a draou kaer a c'hellfed da ober gantan pa gemerer poan a-walc'h d'hen deskil ervat, e kemeras « **Le lutrin vivant** », savet gant J. B. L. Gresset, er bloaz 1734 hag hen aozas diouz doara Breiziz :

Sans colque et sans esclavage,
Et prenant soin de laisser
Ou d'emporter tout passage
Dont la pensée ou l'image
Aurait pu scandaliser. »

evel m'hen anzave e-unan, en eul lizer rimet d'an A. Berthevas, person Plouyan.

Diwezatoch, marteze e vo kavet unan bennak da lavaret an darempred a zo bed etre daou skrivagner brezonek amezok an eil d'egile : an A. Roudaut person Plouziri hag an A. Brignou, person Lanneuffret.

An A. Jezeqou, person Plobannalec a anavezaz mat an Ao. Brignou, pa oa e

kreiz e vrud hag a lavar d'eomp en devoa neuze eur c'hi bihan en devoa desket d'ezan dansal, saludi ha butuni hag e vrasa plijadur oa lakât e gi da c'hoari dirak bugale ar skol.

Karet dreist a rae ar sili dour dous ha meur a leo a rae evit mont da glask e lein pa lavaret e vije servichet sili d'ezan d'e bred.

An A. Brignou a varvas etouez e barisioniz karet, d'e c'houec'h vloaz ha tri ugent, da zeiz gouel Yann d'ar 24 a viz mezeven 1900 ; savet en devoa e-unan ar gwerziou-man a lenner atao wor e vez, e tal ar c'halvar, e bered Lanneuffret :

N'omp ket grêt evit ar bed-mañ
Ne reomp nemed tremen aman ;
Savomp uhel hor c'halonou,
Hor gwir vro 'zo en nenvou !

An A. Brignou a zo bed eun digoret hent ; e bloaveziou diweza an XIXvet kanved, gant e Vab Prodig, hag e Letrin Beo en deus digoret hent da stroladou c'hoarierien an XXvet kanved.

An hent-se a oa kaer, met n'eo ket bet laket a-walc'h da dalvezout ; breman e venner trei hor yaouankiz wardu c'hoariou all, dishevel, o chacho bep sul, pell diouz ar gêr ha pell diouz an iliz : eur fazi eo. Souplaat izili ar c'horf a zo mat ; souplaat izili ar spered a zo gwell ; an hent digoret gant an A. Brignou eo oa da heul, ha n'eo ket eun all eo, evit brasa mad Feiz hag evit brasa mad Breiz.

Trugarekaat a ran A. Perennes, eus ar skoc'hell en deus roet d'in da skrivic ar vuhez-man ha ne vefen ket souezet ha goude ma kavie d'in eun dra bennak all da lavaret c'hoaz diwezatoch d'am lennerien, diwarbenn skrivagner ar Mab Prodig hag al Letrin Beo.

Y. V. FERROT

Eur bobl hep feiz hag hep yez, a zo eur vag hep gwern hag hep stur.

† H. TRÉHOU
Eskob Gwened.

(Koms tennet eus eul lizer kaset er bloaz 1933 da skrivagnerez IVERZON GWELET GANT EUR VRETONEZ)

AL LETRIN BEO

NON RECITABO CUIQUAM, NISI AMICIS, IDQUE ROGATUS
NON UBIVIS, CORAMVE QUIBUSLIBET.

HORATIUS L. I. SAT. IV, V. 73

AL LEVRIG MAN 'zo Bet Skrivet
Evit Tud Ladan a Spered ;
Ouz Ar Re All e Tlennan
Lenn, Na Selaou Lenn Anezan.

Paolik, an Diaoul pe Satan
a boagn, a labour, heb ehan,
o klask ober droug ha brezel
d'an traou mat ha d'an dud santel ;
pa c'hell trompla an dud devot
e c'hounit aesoc'h ar re zot.
War gement-se hag evit skouer.
Selaouit eun istorig verr.

Gwechall e oa en eur barrez
N'oun dare kals e pe gostez,
Kredabl e tu menez-Are ;
Ken brudet eo ar menez-se
Lakeomp e Plouneour-Menez,
Pe, ma kavit gwell, er Fouilhez ;
Dre eno, war a leverer
e teuas ar mab prodig d'ar gêr.
Gouzout a rit e pe seurt stad
e tistroaz da di e dad ;
En eur stad meurbed truezus
Debret e gorf gant an astuz
Eur c'hoz tamm tok toull war e benn,
E dreid dilerou, diarc'hen ;
En dro d'ezan nemet truilhou,
War e visaj liout an Ankou.
Met n'eo ket eus ar mab prodig
ez eus meneg en istorig ;
Distrei a ran d'ez gant prez ;
Selaouit mat, taolit evez.

Bez'e oa eta eur vaouez,
eur vaouez koz hanvet Jannton,
Brudet estreget er c'hanton.
Dreist holl dre an alioù mat
A roe d'an dud a bep oad.
E tal ti an Aotrou person,
en eur c'hoz tamm lochenig plouz
e veve sioulk ha didrouz.
Jannton oa bet en he amzer
Ar goanta plac'h eus he c'harter,
ha ma vije bet fortuniet.
Pindivik, m'barvat, vije bet.
Choazet he deus stad ar werchded

'vit servicia Doue bepred
Ha labourat, liproc'h a-ze
Da zillvidigez he ene.

Aboe he c'henta yaouankiz
Jannton a gempenn an iliz ;
Eus pep tra, er sakreteri
Hi eo he deus an holl zoursi.
Meur a berson, meur a gure
a zo bet er barrez aboe ;
Betek teir gwech, en he amzer,
Ez eo bet chenchet ar c'hlocher ;
Setu perak breman Jannton
War an holl he deus levezon,
hag e daou gonselli ar barrez
E vez selaouet he mouez ;
Betek zoken al lamponed
A zoug d'ez doujans, resped.

Ouspenn-se, Jannton a zo paour,
Met bez'he deus eur galon aour,
Savet he deus ar paotr Gwilhou,
Ar responder oferennou ;
Ar paotrig kaez, war an douar,
N'en doa na tad, na mamm, na kar,
Karakter mat, eun tammig skanv,
Spered ne vanke ket d'ezan,
Met n'oa ket kreñv war an deski,
Re droet oa gant ar c'hoari,
Choari galoch, kanetennou,
Horell, patati ha kilhou ;
Alles gant e vignon Saik,
Her gwelet o c'hoari riklaik.

Hogen o c'hoari, eun devez
E frotas kement e vragez
Ouz ar douar hag ouz ar vein
Ma voe peuruzet traon e gein ;
Me 'lavar traon kein e vragez
A oa warnes mont e pilhou ;
Gwelet a raed, o sellet tost
En doa, dija, lizer er post.
Gwilhou ne reas ket a van,

Met an toull a greskas buan,
A-benn ar fin, tout ar blasenn
A zigoras d'ar sklerijenn,
Evel ma tigor eur c'hastell
e zoriou d'an dud a vrezel.
Pe gentoc'h eur gêr gabital
Dismantret gant eur jeneral.

Paolik, kredabl, en doa ive,
laket e bao el labour-se ;
An aneval 'zo anezan,
Ne vank morse pa c'hell pegañ,
Er fin, e giz ma leverer,
Eun dra c'hraet n'eo ket da ober ;
Graet oa an taol, bragez Gwilhou
N'edo mui ken nemet truilhou
Hag hen d'ar gêr, ar reuzeudik,
Mezok evel ar mab prodig.
Setu neuze Jannton nec'het
Rak paour e oa 'vel ar razed
A vez dre an ilizou koz
O krignat goulou 'hed an noz.
Ya ! Jannton a oa ankeniet ;
kaer he doa klask ne gave ket,
Tamm lien, tamm mezer ebet.

Sellet a ra ouz ar bugel,
Gwelet a ra gant an avel
O vont, o tont eun anseign gwenn
Flip-flap en dro d'e blanedenn
Hag e c'hrosmole Jannton gaez,
Asa ! ma n'eo ket eun druez !
Ret 'voe da Wilhou chom en ti
Azezet hep gallout c'hoari.

E giz 'meus klevet lavaret,
Eun droug e-unan ne deu ket ;
Ar pez a greske nec'h Jannton
Tostaat a rae deiz ar pardon.
Petra eta, penaos ober ?
Eno ema he holl freder
Ken diaes edo he spered,
Ma ne zebras netra d'he fred.

Setu Paolik, ret eo ma ve,
Hag o tostaat outi neuze ;
Hep mar hen eo a ziskouezas
Da Jannton eur pikol leor bras
Graet holl gant krec'hin derved
A oa en eur c'horn astennet,
warnan e weled barrennou,
Pikou du ha lizerennou ;
Siouaz ! Jannton ne ouie ket
Edo leor-kan an ofern-bred

D'ar mare-se, Jannton a oa
O ren he fevar ugent vloa ;
N'edo ket ker skler' he gweled
Evel ma oa d'he seitekvet.

Ha setu Satan o c'houezan
En he skouarn ar c'homzou-man ;
'Lavar d'in me piou a ouezo
'z pezo eus eul leor ken teo
'Distaget diou pe deir feuilhem ?
'Kred ac'hanon, ne ouezo den,
'Nann, den ne ouezo birviken ;
'Dal, setu aze da affer
'Troc'h, troc'h buan ha kae d'ar gêr !
Hag hen o kas eun dorn Jannton
Kraek war ofis kaer ar pardon,
Ha Jannton, touellet, siouaz !
Peder feuilhem hir a drouc'has
Ha ganto, hep skorpul ebet,
Dal ma 'z eo er gêr digouezet
Planedenn Gwilhou zo kuzet.
Hag hen oa drol ar paotr bihan,
Takomet, goloet a gan !
Erfin, abriet oa atao
Ouz an avel hag ouz ar glao ;
N'eus droug ebet e paourentez
Hag eun dra gaer eo propretrez.

Koulskoude, deuet an deiz kaer,
Deiz ar pardon, gonel bras sant Per,
Ar mestr-kaner a glask buan
ofis ar patron el leor-kan ;
Met kaer en deus trei ha distrei
Ar feuilhemou a-zeo, a-glei,
u'eo ket evit kaout an ofis ;
'Sur, emezan, eur raz-iliz
'he deus debret ofis ar zant !
Hag hen nec'het bras ; etretant,
Setu e laosk e zaoulagad
Da goueza war ar c'hamarad
Ha gwelet an ofis a-bez,
Ha digor frank, war e vragez.

Neuze 'savas eun trouz iskiz
ken a dregernas an iliz
Hag an holl da zabatui
Dirak eun hevelep c'hoari !

D'an Aotrou Person voe kaset
An dra evit beza jarnet ;
An daou gonselli a asambler,
Ar mestr-skol hag an Aotrou Maer,
Ha setu an holl voe aviz
A-raok trede son an ofis,

Sevel Gwilhou war al letrin
Ha kana neuze ouz e gein.

Ar pez oa laret a zo graet.
Setu ar paotr Gwilhou savet ;
A-blad, war e gov hel laker
E lec'h al leor, war gein an er,
a-blav a-zioc'h ar piller :
« Chom trankil, a zo ret breman ! »
A leverer neuze d'ezan ;
« Diouall da gomz, e mod ebet,
« Dalc'h atao da zaouarn kroaziet,
« Arabad lenva, na c'hoarzin ;
« Dreist-holl dalc'h stign an daboulin,
« Arabad sellet en dro d'it,
« Na piou a deu, na-piou 'ya kuit ! »
Ar ganerien yae brao ganti ;
Gant o lunedou war o fri
e lennent hep kals mui a boan
War eur seurt nevez mod leor-kan ;
Al leor, eur wech, 'reas eun trouzig,
'Velato an holl 'jomas sioulik ;
(Fall eo beza re gizidik),
Pennou skanv, netra ken, a rae
Sellou korn hag a vouse'hoarze
O trei an eil ouz egile.
Eun dra sur eo e pep giz
ez a an diaoul d'an iliz,
Evit distrei ar gristenien
Pa vennont ober o fedenn
En dro-mañ 'z a d'an oferenn,
A zindan furn eur wespenn ;
Gournijal ' ra, fraonval, er fin

e chom a-zav, war al letrin,
Me lavar al letrin neuze,
Den outan ne daolas evez.
Raktal e kav tro da dremen
Etre ar c'hig hag al lien
Ha setu hen gant e virou
O flemma e ler da Wilhou ;
An amprevan leun a valis
A red el lec'h ma kav frankiz.

Eun tachad mat ar c'haez paotrig
A c'houzav hep lavaret grik ;
Arrajet net gant an debron
E chom hep finval war e dron ;
E wad a verv, d'e benn e sao
Hag ar paour kaez a zalc'h atao
Er fin setu en eun taol krenn
Hag hen ober lamm chouk-e-benn
en eur leuskel eur skrijadenn
hag evel eun den possedet
e pik-lamm a dreuz hag a hed
Hag e skrabe, e skrabe ter
gant e zaou zorn e ziwesker.

Hag hen pront er maez da denna
Ar feuilhenn daonet, poent e oa
Kroc'h en ar paotr, a oa losket
E lec'h m'en doa 'l loen tremenn
Hag epad eiztez goudeze
e renkas chom en e wele
Er fin, dre eur gest er barrez
'voe prenet d'ezan eur bragez

Reflexion

Abarz echui, eur gerig ;
Gwelit aman malis Paolik
Dre e ardou diabolik
Den n'en doa bet oferenn
O sonjal er goz wespenn ;

Hogen Satan, a-vat, a reas
En devez-se, eur gounid bras ;
Diouallit epad ho puhez
Da goueza 'tre skilfou hennez ;
Rak n'eo ket c'hoant a vank d'ezan,
D'ho samman ha d'ho kas gantan.

F. Brignou.

Buhez Sant GERMAN

ESKOB AOTISIODOR (1)

(380 - 448)

Evel m'her gweler, eur seurt eskob pa
stage gant e labour ne c'helled ket kaout
kals a fizians ennan ; met Doue a zo bur-
zudus e hencho. Sant Amator ne oa ket
faziet. An doare sebezus m'en gemeras
an eskob a reas da C'herman en em drei
da vat ouz Doue. « Eur galon nevez a roas
Doue d'ezan » evel d'e zen dibabet a vis-
koaz. (I Sam. X. 9.)

« Jam ex toto immutatus
A peccatis expurgatus,
Christi vas efficitur. »

da lavarout eo « Breman p'eo kemmet
a-grenn ha kempennet diouz e bec'hejou,
e teu da veza benvez dibabet ar Christ. »
(Kanenn oferenn evit gouel sant German).

Ranna a reas e vadou bras etre ar be-
orien ; staga a reas da veza eur vuhez a
(1) Gwelit al lodenn genta e « Feiz ha
Breiz » Gwengolo-Here, p. 86.

binijenn, o tebri hepken bara du kaledet
hag o kousket war er gwelad ludu. Eun
tad e voe evit e bobl, dare bepred da sko-
azella dre e aluzennoù ar re a veze bet la-
ket war an douar noaz gant troiadennou
ar Varbarek. Sevel a reas eur manati, da
zant Kosmas ha sant Damian, war lez ar
ster Yom hag eno ec'h en em denne da
c'hellout beza e-unan evit pedi ha danevel-
ler e vuhez a ro eun daolenn gaer eus Ger-
man, gant e zremm die'hoarz hag e neuz
pinjennus, o tougen, en-dro d'e c'hou-
zoug, relegou ar zent, azezet en eur vag
war ar ster, en hent etrezek e vanati muia
karet. An deskadurez dastumet gautan
a-raok ma oa den a iliz he devoa, a dru-
garez Doue, e c'hraet barrek diouz al la-
bour a eskob. Evel sant Siprian, ar voaza-
mant da vreurtaat he devoa roet d'ezan
tro da c'houzout beza helavar meurbed, ha
da ober kals vad d'an Iliz. Evel Ambroz,
ar voaz da ren tud he devoa roet ampartz

d'ezan da c'houarn e bobl ha da zarempredi pennadureziou ar Stad. Ar garg a eskob a oa neuze unan eus ar re bouezusa: biskoaz marteze, a-dreuz an istor, n'eo bet levezon an Eskibien, war buhez ar bobl ken bras ha neuze. Bez e oa an eskob kannad ar bobl a rene, ken dirak an Impalaer, ken dirak ar Varbared a oa neuze, a-ventriadou, o klask dor-zigor da zont war douar an Impalaered. Peurreiz e oa d'eur gouarnour roman, er pempvet kanved dont da veza eskob, rak, e-giz eskob en devoa kals muioc'h a levezon c'hoaz eget e-giz penn-rener eur gêr.

German a ziskouezas e c'helled, hep fazia fiziout ennan ar garg uhel n'edo tamm ebet ouz he gortoz; brud e furnez hag e zantelez a en em skignas dre Vro-Chall; anat e voe ar stad a raed anezan pa voe dibabet, er bloaz 429, o veza ma oa gouesta eskob eus iliz Bro-Chall, da vont da zeveni eur geiridi diaes mantrus hag a bouez bras meurbed. Trubuilhet e oa Iliz Breiz-Veur gant diskibien ar Morgan; N'eo ket souez e vefe bet degemeret mat kelennadurez henman e Breiz-Veur p'eo gwir e oa breizad e-unan; e hano troet e latin a zo deuet da veza Pelagius. Ar Morgan a lavare e vije bet marvet Adam goude ma n'en divije ket bet pe'chet ha n'en deus ket graet e bec'hed an distera gaou ouz e vugale; war e veno an den a c'hell hep gras Doue trec'hi e wall youlou ha kerzet e hent ar zantelez.

Eskibien Breiz-Veur, en o c'hrogadou a eneb kelennadurez ar Morgan a c'halvas war o skoazell Iliz Bro-Chall. Eskibien ar vro-man a en em vodas pe en Arlez pe e Trigaz, — breman Troyes, — hag eskibien Aotisiodor ha Trigaz, German ha Lupus a voe dibabet evit ar geiridi a c'hortozed diganto: « Dlead eun eskob eo argas ha stlepel dioutan gant ar brasa aked hag ar brasa feiz kemen: kelennadurez faziet hag iskis a zo a-eneb komzou Doue » (Leor an Urziou). Hennez oa dlead German ha Lupus. En eur vont gant o hent en tu-man d'ar ster Seine e tremenjont dre geriadenn Nanterre, e kichenik Pariz. Tud ar vourc'h-se a deuas da c'houllenn diganto o bennoz ha German a welas e-mesk an angroez eir plac'hig hanvet Genovefa; en e spered a

lenne en amzer da zont e welas dioc'htu peger bras a vije hi ha goude beza graet dont d'e gaout d'ar verc'hig a dlee beza patronez Pariz ha salverez he fobl diouz ar Hued, e pokas d'ezhi war he zal hag he blenias d'an iliz d'he gouestla d'al labour evit an Aotrou Doue hepken.

An daou eskob a gendalc'has gant o beach, a dreuzas ar Mor, hep droug ebet, daoust ma savas, en eun taol, eur barr-amzer spontus hag a voe degemeret gant eur maread tud a oa ouz o gortoz gant ar brasa mall.

Bodet e voe eur sened e Verulam; ar gelennerien heretik a voe lezet da gamz da genta hag a voe graet d'ezo tevel gant komzou helavar German ha Lupus hag ar sened a voe laket ehan d'ezan gant eur prosesion bras da vezant Alban, kenta merzer Breiz-Veur, German a zigoras ar bez hag a lakeas ennan « relegou eus an holl ebestel hag eus meur a verzer » ha goude, e kemeras evitan e-unan, eun tammig eus douar ar bez, ruz c'hoaz gant gwad ar merzer.

Distroet da Aotisiodor e savas eno eun iliz dediet da zant Alban; Misionou a voe graet e meur a gorn eus ar vro hag an daou abostol a leunias « Enez-Vreiz gant brud o frezegerez hag o vertuziou ha komzou Doue a voe embannet ganto bemdez, n'eo ket hepken en ilizou, met zoken er straedou hag e kreiz ar parkeir. » (Sant Beda en e Istor an Iliz).

E keit-se edo ar Bikted hag ar Zaozon war-nes sailha war ar Vretoned. German ha Lupus a voe goullennet gant ar re-man d'o skoazella ha ne voe ket en aner. German en devoa kennerzet o c'halonou d'ar Vretoned, gant al levezon santel en devoa lakaet da virvi en o c'hreiz. Ober a reas d'ezo neuze tenno o mad eus e skiant-prenet dastumet p'edo rener war armeou Rom. An darvoudou a ziskouez d'eomp e teu Doue p'emaomp a-du gantan d'hon difenn diouz pep reuz ha diouz peb droug. Dre an dud santel-se, ar Christ e-unan eo a oa mestr war o c'hamp. Devezioù ar c'horaz a voe miret ivez ha santelaet gant ar veleien a oa eno, ken ma teue, a-vernioù, an dud kelennet dre brezegennou pendeziek da veza badezet; an darn vrasa eus an arme a c'hoanteas beza degemeret da vont e dour ar zilvidigez. (An

dra-man a ziskouez e oa c'hoaz, betek neuze, kals a Vretoned pagan). Savet e voe eun iliz, gant skourrou, a-benn Sul-Fask ha graet e voe ken kempenn, er c'hamp a vrezel-se, ha ma vije bet en eur gêr. An enebourien a gerze gant mall, war raok, met roet e voe d'ar Vretoned do c'houzout, gant ar c'hedourien, e oant o tostaat. O veza m'edo d'an ampoent an darn vuia eus ar Vretoned distro diouz feunteun ar Vadiziant goude beza lidet gouel Pask, hag o veza m'edont dare da genderc'hel gant ar brezel, German a zisklerias e felle d'ezan en em lakaat en o fenn. Dibaba a reas ar re c'housta, ober a reas eur gwel d'ar vro tro-war-dro; evez a daolas war an hent ma c'hortozed an enebourien da dremen drezan, ouz eun draonienn, a bep tu d'ezhi torgennou. El lec'h-se e renkas e strolladou diampart, hen e-unan oc'h ober ar jeneral warno. Eun engroez a enebourien didruet a weljod o tont ha kerkenet m'o gwelas o tostaat ar re a oa war c'hed, German, ar banniel gantan en e zorn, a gemennas d'e dud aslavarout e c'heriou a-bouez penn; hag o welout an enebourien o vont dibreder holl war raok, gant ar zontj d'o zapa dre laer, ar veleien a-benn ter: gwech a youc'has: Alleluia! An holl a youc'has, war o lerc'h an hevepel ger hag e keit ha ma kase an torgennou an hekleo eus an trouz, a bep tu, an enebourien a gemeras an -te'h, mesk ha mesk, en eur stlepel kuit o armou. Lod anezo a greiz techout, a-diz bras, a voe beuzet er ster a glaskent treuzi. Ar Vretoned hep koll eun den a beurdrec'has o enebourien » (Sant Beda). Evelse e tremenas unan eus ar Paskou brudeta e istor Iliz Breiz Veur.

Distro d'e eskopti, German a gavas en devoa bet e bobl da c'houzanv en abeg da vestaoliou direiz ha gwaskerez saverien gwirioù an Impalaer.

Kemer a reas warnan ober eur veach betek Arlez da vretaat evito dirak Prefed Bro-Chall, Aok'siliaris ha dont a reas a-benn eus e daol. Istor e veach dre Vro-Chall a ziskouez gant pebez doujans e voe degemeret en e vro e-unan. Butzudou, evel ma lavared a veze o heul e gammedou; ar re zal a deue d'ezo ar weled; ar glanvourien a veze pareet.

Kleier Orleans a en em lakeas da vralia anezo o-unan pas dosteas ouz ar gêr-se.

Er bloavez 447, e voe goullennet digantan adarre mont da ober eur hale all da Vreiz-Veur. Kostezenn ar Morgan a oa adstaget da skigna he falskelennadurez. Treuzi a reas ar ganol, ouz e heul. Severus, a vezo diwezatoc'h eskob Trevir hag abostol komog Bro-C'hermania. En taol-man e droiadenn a gasas an traou da benn. Ar gelennerien heretik a voe harluet en douar bras ha ne voe mui trubuilhet iliz Breiz-Veur gant o c'helennadurez.

Sant German, war a leverer, eo a ziazezas kenta manati Breiz-Veur. Oberour « Buhez sant Samson », kosa buhez a voe skrivet eus eur zant breizat hag a c'hell bea ken koz hag ar bloavez 626 hep beza yaouanoch eget 850, a lavar d'eomp diwarbenn manati sant Iltud e kreisteiz Bro-Gembre, e Lanildut-Veur, e kreded e oa bet diazezet gant sant German hag eo eno eo e veze sakret dalc'hat eskibien Bro-Gembre.

**

Eur wech c'hoaz e oa labour o c'hortoz German. Pobl an Arvorig (marteze ar Vretoned, rak stag e c'helle beza ar Vretoned da ziskenn en Arvorig a-benn neuze) a oa en em savet a-eneb o mistri hag Aetius, ar gouarnour roman, a lakeas en e benn kas outo eun arme a Varbared, en o fenn, o roue Eokarig. C'hoant bras d'ezan da virout tud an Arvorig diouz ar ouezidi didruz-se, German a yeas dillo warlerc'h Eokarig; e baka a reas war an harzou hag e aspedi a reas da chom hep skei; o veza ma rae ar roue an neuz da veza fae gantan selou, German a grogas e kabestr e varc'h: « Roue an Alanted, emezan, kerzout a c'hellit a-dreuz va c'horf, met ret e vezo d'eo'h va selou; en hano Jezuz-Krist, roue an neñv, eo e komzan d'eo'h! » Savet doujans ennan, en abeg d'an nerz a lake an eskob santel en e gomzou. Eokarig a asantas chom a-zav o c'houzout ervat e teuje German a-benn da lakaat an impalaer diouz e du. Eur wech muioc'h, eun eskob kristen en devoa roet splann da c'houzout e oa tad d'e bobl

hag en devoa diskouezet peger galloudus eo ar zantelez war galon ha spered ar c'hrista eus an dud.

German a en em lakeas en hent etrezek Ravenna evit gwelout an Impalaer. Ar veach-se a voe an diweza eus e veachou a drugarez. E pep lec'h an dud en em vode, a vil vern, evit e welout o tremen ha kroazioù pe chapelioù a voe savet da verka al lec'hioù ma chanas da brezeg pe da bedi. E Ravenna, German a voe degemeret, gant ar brasa enor, gant an Impalaer Valentinian III hag e vamm Plakidia. Bez en devoe ar pardon evit an Arvorig, met a-raok ma c'hellas staga gant e hent evit an distro, e kouezas klanv. D'an 31 a viz gouere 448, e varvas.

E choant oa beza beziet e kêr Aotisdior ; e obidoù a voe etouez ar re gaera a zo meneg anezo en istor. An Impalaer a baes an holl vizoù evit dougen ar c'horf, da Aotisdior, ar pez a voe eul labour a dri devez hag hanter kant. C'houec'h eskob hag eun niver di-vent a veleien hag a liked a oa o heul ar c'horf, e veze kanet en dro d'ezan, heb ehan, ar psalmou hag ofis an Anaon. An heñchoù hag ar poñchoù, e lec'h ma tlee tremen a voe dreset ; fichet e voe an ilizoù, el lec'h ma tlee ar c'horf tremen an noz, goulaouennou en dro d'ezan ha tud a feiz ouz e veilha ; e pep keriadenn ar gloer a yae er maez da ziambroug ar prosesion ha da bedi en dro d'ar c'horf, keit ha ma veze, en o zouez, eun iliz pe eur groaz a veze savet e kement lec'h ma rae eun ehan. Paouez a reas pelloc'h, da vat, e Aotisdior. E doug meur a gant vloaz, heb eskob nevez, p'en em gave e Aotisdior, a dremene an noz, derc'hent an deiz ma veze kadoret, e Abati sant German, dirak bez ar sant (Tud an eskopti a oa ar c'hiz ganto d'en em voda eno

Ar re a harp *Feiz ha Breiz*

eo ar re her c'hemer diouz ar bloaz, en eur gas 20 lur ar bloaz da Rener Feiz ha Breiz, Salignac, C. C. 21802 Rennes. Inti eo a zalc'h Feiz ha Breiz en e zavl

da zibaba o eskob, keit ha ma padjont da gaout ar gwir-se), hag an eskibien a c'houlenne, pa c'hellent, beza beziet e kichen sant German ; seiz war nugen bez-eskob a zo en dro d'e hini. An niver bras a ilizoù hag a barrezioù gouestlet e Bro-Chall da zant German (en o zouez unan eus brudet ilizoù Pariz), a ziskouez pebez doujans a zo bet eno evitan dalc'h mat. E Breiz Vihan eo patron peder barrez eus eskopti Roazon, peder eus hini Kemper hag eur chapel e Kerwezeg, e Plougouven, unan eus hini Dol ha peder chapel eus hini Gwened. E Kerne-Veur eo patron Ram ha Sant German. Bez' hon eus c'hoaz eul leor-sakramanchou, eus an navet pe zekvet kantved, bet gwechall da brioldi Sant German ; ennan e lennomp ez eus e « lech brudet Lanalet » relegou eus ar zant, a raer anezan « Goulouenn ha peulvan Kerne-Veur hag ebanner ar wirionez » (Lucerna et Columna Cornubiae et praeco veritatis). E prefas oferenn sant German e leverer ivez eo bet diazezet manati Lanalet gant sant German.

Tri gouel a veze graet gwechall, bep bloaz, en e enor :

D'an 31 a viz gouere, deiz e varo. (Transitus).

D'ar 1 devez a viz here, deiz e obidoù e Aotisdior. (Depositio).

Ha d'ar 7 a viz genver, pa voe deuet e gorf en eur bez nevez, 859. (Translatio).

Gwilherm Worcester a gav hano sant German, eskob ha kovesour, en eun deiziadur, e Bodmin, da genver an 28 a viz mae ; an devez-se eo c'hoaz deiz ar foar e parrez Sant German.

D'an 28 a viz mae emañ gouel sant German Pariz, eur zant dishenvel a-grenn, diouz hini Aotisdior ; n'eo ket souez e vije bet eun tamm meskaj gant gouelioù daou zant eus an hevelep hano. KERFROUDENN.

Ar re a ziskar *Feiz ha Breiz*

eo ar re her c'hemer diouz an niverean ; gwech her prenont, gwech hel lezont ! Ganto n'eus nemot koll, setu perak n'omp ket evit gwerza an niverean hiviziken nebeutoc'h eget i skoed ar pe

E TAL AR GROAZ

Barzoneg gant Yann SOHIER

E-tal ar groaz,
Dirak ar C'hist maen en noaz,
Seiz arched saprenn
'zo tremenet er wenedenn.

Seiz arched saprenn ;
Bleniet gant an Ankou didruet,
Seiz arched saprenn nevez
O deus kuitaet ar geriadenn-mañ.
Dindan barradoù sklars ar goañv,
Evit bered ar barrez.

Seiz maouez koz, kabac'h ha dizant,
Er goanv-mañ a zo maro,
Ha torret eo bremañ ganto
Er seiz ti plouz a Gernevez
Ar walenn aour a unane
Kalonou nevez ar vugale
Ouz kalonou ar re goz,
Ar walenn aour, gwelenn ar yez.

Torret eo ar walenn aour,
Torret eo ar walenn,
Ar chadenn vuzudus

A er ee an amzer-vremañ
Ouz peller
An amzer dremenet.

Seiz maouez koz a zo maro
Seiz maouez a vire ganto
Soublet war flammou uhel an oaled,
Spered,
Kened,
Ha yez an tadou.
Seiz arched prenn,
Dirak ar C'hist maen,
Ha ganto eo ast da hesk.
Eienenn fresk
Awen
Ar ouenn.

E Kernevez,
War glannoù glas al lenn,
A-hed ar bodou kelvez,
Ne vo mui klevet bremañ
Nemet
Yez
An estren.
Evel-hen e kane Jakou Gerloaz,
Dirak ar C'hist maen en noaz,
E tal ar groaz.

Ma ne geromp diouall ec'h en em gavo dizale, e meur a geriadenn, ar pez a zigouezas, siouaz, e Kernevez Yann Sohier.

Brest, betek-hen, eo ar gêr a laz ar brezoneg ; an darn vrasa eus ar Vretoned a ya di da jom a yez gwelet, hep dale, o kaout mez o komz yez o zadou ha ne vennont ket zoken he deaki d'o buqale.

Breman p'eo strewet Brestiz dre bevar c'horn Breiz-Izel, taolomp evez en aoun na gemeromp ar pleg fall o deus kemeret ha, war zigarez ober vad d'ezo, diouallomp da ober droug d'eomp-hon-unan.

Komzomp brezoneg, ken etrezomp atao ha poaniomp da lakaat Brestiz, tamm ha tamm d'hen ober gameomp. Mez eo gwelet tud a zoug hanoù brezoneg ha ne ouezont ket lavaret daou c'her e yez o bro.

E lec'h koll, ar brezoneg a die gounit-tachenn, e pep lec'h, en amzer-mañ, muioc'h eget biskoaz !

AR BEORIEN

Erru omp e kichen ho tor,
En han' Jezuz da c'houl digor.

DISKAN

O kristenien, ho pet truez,
Ni a zo kristenien ivez !

Da c'houlenn oz, eun tamm bara,
Rak naon hon eus ha glao a ra.

C'houi 'zo tal an tan o tommen,
C'houi ho peus bara 'vit prejan,

Ha ni n'hon eus tamm da zibri,
Nak hon bugale kouiz ha ni.

Ha ni n'hon eus a uz hor penn
Met koummoul ha tenvalijenn.

En han 'Doue, paour 'vel ma 'zomp,
Hizio d'an daoulin, ho pedomp !

Da rei d'ecomp, ma n'int ket da goll,
Ar bruzun a gouez eus ho taol.

Ni hon doa gwech all en hor bro,
Tiez, loened, douar ha mado,

Breman, siouaz, n'hon eus 'nefra,
Roit-hu d'eomp eun tamm bara !

Eun tamm bara evit bevan,
Eur c'horneg er c'hraou, 'vit lojan.

Madou 'n douar ne badont pad,
Gant ho madou grit implij vat.

Ni hon doa gwech all, en hor bro,
Tiez, loened douar ha mado,

Ar sort zo kouezet war hon loened
Ar gernez 'n deus suiet hon ed,

Ar baourentez 'zo war hon taol
Hag ar brezel e toull hon dor.

Ar vosenn 'zo 'n hon gweleou,
Ar gwriad kevind, war hon treujou !

O Kristenien, ho pet true !
C'houi po ezomm ive marteze !

Ar warz-man, dastumet gant an Aotrou Penguern, e bloaveziou kenta an XIX kantved, (Sellit Dastumaden Penguern, kreveenn 94, p. 8-10) a ziskouez ez eus bet a-raok breman, goanveziou kalet da dremen.

Gant gouellou Nedeleg hag ar bloaz dez-vez, kemeromp truez ouz an dud a zo en dienez !

Kuzit hoc'h aluzen e kerc'hen ar beorien hag e pedo evidoc'h e tal tron an Aotrou Doue.

Rak evel ma voug an dour an tan, evels an aluzen a voug ar pec'hed !

KELEIER AR MIZ

Eskob nevez Gwened.

Ar c'helou iaouena deuet betek ennomp e hanter ar miz tremen eo ar c'helou e oa hanvet an Aotrou Bellec, vikel vras sant Brieg, da eskob e Gwened.

Ganet eo bet e Ploubazlanec, er bloaz 1890 ; a-vec'h m'en devoa bloaz ma kollas e dad, martolod en Havr-Nevez ; teir c'hoar hag eur breur d'ezan a varvas ivez ez-vihanik ; e vamm a lakeas he foan da zevel ervat ar mabig bihan n'oa nemetan eus a bemp krouadur o chom ganti.

An Aotrou Bolloc'h, kure e barrez, person breman e Coatreven, a welas a-bred pegen lemm e oa e spered hag a roas d'ezan e gentellou latin kenta ; kenderc'hej a eure e studi e Landreger, e Sant Brieg hag e Rom.

Eur wech beleet e Feas skol eur penad e skolach Sant Joseph Lanhuon hag e voe kure er gêr-se, goudeze, epad daou vloaz ; er bloaz 1926, e voe hanvet da ober skol, war ar Skritur Zantel, e kloerdi bras

Sant Brieg, warlerc'h an Aotrou Trehion ; tri bloaz goude e oa vikel vras, warlerc'h an Aotrou Trehion adarre ha breman setu han hanvet evit an trede gwech da zispenn roudou brudeta mab Trespigne.

En hano hon lennerien hon eus kaset da eskob nevez Gwened hor gwella gourc'hemennou ha dienezh e c'hellomp beza e gant gras Doue, ne glasko nemed eun dra, kerzet ar gwella ma c'hello war roudou an Aotrou Trehion.

An eskob nevez a vezo sakret e Sant Brieg, d'an 11 a viz kerzu, gant an Aotrou Serrand ; e skoued a zo glas gant eun van-pask arc'hantet e kreiz hag eur riblennad herminigou du, d'an nee'h ; e c'her so : Beleg da viken hag e stur : Sicut pastor gregem.

D'an 17 a viz kerzu e tie degouezet an Aotrou Bellec e Gwened.

Ra jomo pell hag hir amzer, e penn e eskopti, e bro santez Anna -

Ar Jeneral Huntziger

Eur gwall zarvoud a zo paouez skei ar vro ; ar jeneral Huntziger, ministr ar brezel, o tont eus an Afrik da Vichy, war e garr-nij, a zo bet devet, hen hag ar c'houec'h den all a oa gantan, d'an 12 a viz du, en e garr, kouezet d'an douar, gant ar skorn o kregi ennana ; anavezet eo hec e gorf, etouez re e dud, dre ar gwentrou aour a oa ouz e dreid.

Ar jeneral Huntziger a oa bet ganet e Lesneven d'an 20 a viz mezven 1890 ; en e nerz edo c'hoaz eta hag e varo a zo eur c'hil bras evit ar Frana. Ar C'houarnamant en deus laket ober e obidou, gant kala a don, e Vichy, d'ar 13 a viz du hag ar c'hardinal Gerlier, arc'heskeb Lyon eo a lavaras ar pedennou diweza evitan. Doue r'han pardono !

Itron Lesquirit

An Itron de Lesquen du Pleissau-Casso — a-raok he eured Clemence Breart de Boisanger, — maro e Lesquirit, e Dirinon, d'ar

17 a viz du a zo bet beziet daou zefvez goude, e bered Dirinon.
Perz a gemeromp e glac'hañ he bugale ha pedi a reomp evit he ene.

Ac'h ! Brezoneg eo !

E Rom e lavafed gwechall pa gouezed war eul leor skrivet e gregach, eur yez kaeroch' eget hini Rom he-unan, koulskoude : « Ac'h ! gregach eo, ne daly ket ar bean koll amzer o lenn traou evelise ! »
E Breiz ivez e kaver c'hoaz eur bern kammbreou, ken dizesk, m'o c'hiever o lavaret pa gouez paperennoù brezonek etre o daouarn : « Ac'h ! rei eo beza azom, evit kaout piljadur o lemm trefondach evelise ! »
Unan eus ar c'hambbreou-se a glask teurel dismegans war ar re a gomz hag a lenn brezoneg a zo bet dizonet, en eur wech, n'eus ket a wall bellou, gant ar jeneral bras Huntziger emañ ar vro e kañv d'ezan breman.
Setu aman petra lennomp war « La Bretagne », niverenn an 8 a viz du diweza :
Ar jeneral-se, ginidik eus Lesneven, ha brudet bras abaoe ar brezel-man, dre

m'eman war e ziskoaz unan eus brasa kargou ar Frans, a zo bet tapet, evel-se, en e ger c'hinidik end-eeun, abalamour d'e garantez evit ar brezoneg.
Nebeut a-raok ar brezel, oc'h en em gaoet e Lesneven, e oa aet eta da breza niverenn ziweza « Feiz ha Breiz ».
— Me ne werza ket « Feiz ha Breiz » ! eme d'ezan ar varc'hadourez.
— Evelato ! a zonez ar jeneral. D'in-me eo eun dud e lemm.
— Gwerza brezoneg ? Hoel !... Lenn brezoneg ?... Ha beza e vijec'h « Gwenn ha Du » ?...
Petra en deus respontet ar jeneral ? : « Mont a reas da breza e gelaouenn da eur stal all.
Evit gwir, ar gamambre a venne rei eur gentel d'ar jeneral eo a zo bet tapet ha breizad mat ebet n'en dezo truez outi.

Ar prezegennou relijius er radio.

Eleiz eus ar re o deus selaouet Kentelioù ar Vered, o deus kavet mat lavaret d'ar prezeger ar biljadur o devoa bet ouz her c'hlevet ; setu, etouez meur a lizer petra skrivre eur Breiz-Uhelad :

Pornichet, 1 Du 1941
Sadorn, 18e 30.

Cher Monsieur le Recteur,
Votre voix vient de me parvenir sur les ondes. Je l'ai écoutée religieusement, seul dans ma chambre, devant le Mor Atlantel qui bruit doucement à 50 mètres de ma fenêtre. Je viens d'entendre la voix de la Bretagne chrétienne et bretonne, annonçant à ses fils fidèles le Gouel an Anaon.
En écoutant les paroles celtiques que vous prononcez si clairement, j'entendais la voix des fondateurs de notre Patrie : Kaourintin, Gwennole, Tugdual, Paol, Samson... Ils ont parlé comme vous à nos ancêtres.

Vous parlez comme eux, à leurs descendants.
Espérons que vos auditeurs auront compris l'appel que la Bretagne a lancé par vos lèvres. Il dépend d'eux, de chacun d'eux, que notre Breiz en péril de mort revienne eus a varo da veo, écoute la voix des Anaon qui ont parlé par vous et demeure fidèle à leur enseignement.
Stourmer kreñv ha dispont !
Benzoz Doue war heu Breiz da viken.
G. GURIEN.
Trugarez d'ar Breiz-Uhelad-se evit e lizer hegarat koulz ha d'ar re all eus hor selaouerien o deus kemeret ar bean eveltan da zegas d'omp o gourc'hemennou. Mil bennoz da Zoue m'hon eus graet eur vad bennak d'ezo ha da Anaon ar Purgator.
Y. V. P.

Le Brestiz

Kristenien Brest, gwasket gant ar brezel, o deus graet le da vont da bardona da Folgoat kerkent ha ma vezo deuet ar ploc'h.

al le-se a zo bet lennet a-benn breman, e Rekourans hag e Sant Martin hag a vezo lennet, hep dale, e parrezioù all Brest hag an ardremez.

Euriou an Dukez Anna

Eur brestad, troet ouz al leorioù koz, a lavar e kaso e prof d'an Itron Varia, pa 'z ay Brestiz da-bardona da Folgoat.

al leor kaera en deus en e di : Euriou an Dukez Anna. Eun tensor muic'h a vezo neuze e Folgoat.

Bretonez Trelaze

E Trelaze, e kichenik Angers, ez eus eun 20.000 breizad bennak o labouret ar veind ; eur beleg eus o bro a zo eno ganto

ha, hep sul, e komz d'ezo e brezoneg. Deuet eo a-benn zoken da zef evito eur chapel kensakret da zantez Anna.

Bretonez an Naoned

Hor mignon mat Gab ar Moal, eus a C'hourin, en deus prenet eur stal leorion en Naoned, 8, Place de la Bourse. Gant e ijin ha gant gras Doue, oc'h en em donna brao bras, en e vicher nevez.
An Aotrou Alfred Lajat a ro d'omp da anaout en deus kemeret e « retred » ha ne vezo nemet liproc'h a-ze, hiviziken, da la-

bourat a-zevri evit Breiz.
An Tad Dorval, eus a Gompagnunez Jezuz, eo beleg Bretonez an Naoned ha labouret a ra start da voda ar 15.000 brezoneger a zo er ger vras-se ; hep eil sul ar miz o devez eun ofernenn e parrez Sant Martin, gant sarmon ha kantikoù brezonek. En unvaniez emañ an nerz.

Gwennegez ar brezoneg.

Setu ar profou hon eus bet er mizioù tremen :
An A. Y. Guedec, Gwilevede..... 5 lur
An A. Praud Leclerc de la Monnerie, Mans evit Gouere, eost ha Gwengolo 4 lur 12 g.
An A. Rozec, an Dref Nevez..... 5 lur
An A. Prigent, Baye..... 30 lur
An A. Montfort Montroulez..... 20 lur
An A. S. de Pontbriand, Tregon..... 10 lur
An A. F. R. Le Bleiz, 20, r. du Portail, Bourdel..... 5 lur
An I. Vefa Sant Per, Sant Brieg..... 150 lur
An A. Sparfel, Ploaye..... 10 lur
An A. Sallou, Gouesnot..... 30 lur
An A. Chaloni, Moren, Pontivy..... 30 lur

An A. Gab Moal, Naoned..... 30 lur
An A. Auffret, La Bazouges du désert 3 lur
An A. Guivarc'h, Lannurvan..... 20 lur
Klevit 'ta ! Etre an 11 a viz mezeven hag an 28 a viz gouere ez eus bet kaset da gont-red Feiz ha Breiz, e Roazon, tri bilhad a 50 lur ; unan anezo a zo eus Baye ; met n'eus deuet sklerijenn ebet d'in diwar-benn an daou all, nak evit petra int roet. Fedi a ran an daou zen mat o deus o degaset d'am sklerijenn, ma kouez o daou-lagad war ar goullenn-man.
Benzoz Doue da gement hini a oar harpa Feiz ha Breiz.
Y.-V. P.

Taolenn ar bloaz 1941.

KENTELIOU		SONIOU HA GWERZIOU	
Silvidigez ar bobl.....	29	Eun Nedeleg koz.....	2
Daoust ha lestr Breiz a ray pense.....	57	Dirak kraou ar Mabig Jezuz.....	7
Kredennou diboeil.....	67	Nedeleg Breiz.....	9
Amzer da zont ar brezoneg.....	68	D'am buhe.....	13
Pedenn da Zantez Anna.....	73	Ar c'haz hag ar vrinnigenn.....	25
Pardon ar gwiniñ hada.....	81	Koukou, koz koukou.....	26
Kentelioù ar vered.....	93	Taol askell.....	70
		Kantik ar gwiniñ hada.....	82
		E Tal ar groaz.....	107
		Ar Beorien.....	108
		MARVAILHOU	
		Noz-Veur Bethleem.....	3
		Ar samm a bado da viken.....	4
		Noz Nedeleg Yvonig.....	5
		Lezenn ar garantez.....	32
		Marvailloù koz Eusa.....	37
		An Eontr milioner.....	40
		An Aotrou Breton ha Philip Kerar- venn.....	65
		BUHEZIOU SENT	
		Buhez sant German.....	86, 103
		GERIADUR	
		Dastumit ar bruzon.....	34, 89
ISTOR			
Yann Vari ar Joubioux.....	10		
An Aotrou Trehieu.....	27		
An Tad Yann Loelz Malgorn.....	45		
An Aotrou Inisan.....	61		
Pevare kantved Maro Yvon-Mayeuc.....	77		
An Aotrou Helies.....	83		
An Aotrou Brignou.....	98		
LENNEGEZ			
Ar bassion vrezonec.....	17		
N'am scou ked.....	37		
Heritourien Biel ai Liardou.....	85		
Al Letrin beo.....	100		

LENN HA STUDIA :

LA LANGUE BRETONNE, en 40 leçons,
gant F. Vallée, 24 fr.
GERIADUR BREZONEK GALEK, gant Er-
nault, 20 fr.
GRAND DICTIONNAIRE FRANÇAIS-BRETON,
gant F. Vallée, 75 fr.
LES MOTS FRANÇAIS ET BRETONS CLAS-
SÉS D'APRÈS LE SENS, gant Vallée
(levr. I), 10 fr. ; (levr. II), 12 fr.
NOTENNOU DIWAR-BENN AR GELTED,
pép levrenn gant geriadur, 4 fr.
SKELTA SEGOBRANI, pep levrenn, 8 fr.
Mizou-kas ouspenn. E gwerz ti Moulerez Bro-
Leon, Ru Lafayette, Landerne.

Ma fell d'eoc'h lenn brezoneg :

█ Skoazellit ha brudit ar c'he-
laouennou skrivet e yez ar vro.

█ Roit d'eomp hanoioù ho mignoned

Ho kalanna da « FEIZ ha BREIZ » ?

█ Eul lenner nevez gant Gouel
Nedeleg pe Deiz Kenta ar bloaz

